

te weten, het teeken den naem latende houden van 't beteekende: ofte dat hij, de woorden nemende naer 't verstandt van de Lutherschen, en sijn gevoelen behoudende, hun in 't hunne wilde dulden: als achtende dat het verschil van sulk een gewicht niet was, dat men sich daer seer aen had te stooten; dewijl men sijn eigen meening kon verklaren, sonder de hunne te bestrijden, veel min te veroordeelen. Wat er van sij", enz.

Men ziet dus, dat Brandt zelf, die als Remonstrant altijd gaarne spreekt van Nederlandsche Gereformeerden uit de 16de eeuw die niet »Calvinistisch" waren, hier Jan Arendsz en de zijnen daar toch niet bij indeelt; en dat hij, het verhaal van Reael zelven voor zich hebbende, daaruit geenszins den indruk had ontvangen dat die predikant Lutherschgezind was, ja zelfs juist integendeel zich beijvert dit opzettelijk te ontkennen. En voorts zijn de woorden, waar het hier op aankomt, de woorden die Brandt aan Jan Arendsz in den mond legt (»dat se tegens de voorgelesene punten niet leerden"), door Prof. Fruin aldus overgenomen: »dat hij en de zijnen geen ander gevoelen dan dat hierin ontwikkeld werd voorstonden." Eene wijziging, die natuurlijk geheel ter goeder trouw is, in de meening dat de zin volkomen dezelfde bleef, maar die toch inderdaad niet zoo onbeteekenend is. Brandt heeft de uitdrukking beter begrepen, en zelfs tegen het genoemde misverstand als bij voorbaat geprotesteerd.

En een soortgelijk misverstand is er bij het andere bewijs, dat hieraan wordt toegevoegd, en dat, naar het bericht van P. Bor, *Oorsprongk, begin, en vervolg der Nederlandsche oorlogen*, enz., Ed. 1679, Deel I, blz. 107, in deze woorden gegeven wordt: »Iets later drukte zich in gelijken zin en in nog sterker bewoordingen te Leiden een der door Cooltuyn toegezonden predikanten, Jurriaen Yperzoon [Jurriaen Epesz, of Georgius Aponis], uit. Deze verklaarde aan de overheid daar ter stede uit naam zijner gemeente, »dat zij geen andere religie beleden [bij Bor, en terecht: »wilden belijden"] dan de oprechte Confessie van Augsburg, gelijk die door Melanchton was beleden en [bij Bor: »of"] verklaard in zijn brief aan den Paltzgraaf".

Inderdaad zijn dit uitdrukkingen als van Jan Arendsz te Amsterdam, »in gelijken zin en in nog sterker bewoordingen"; maar geheel anders dan Prof. Fruin dit bedoelt. Immers, die Leidsche Gereformeerden verklaarden niet maar eenvoudig, dat hunne religie met de Augsburgsche Confessie overeenstemde. Zelfs wie zulk eene verklaring gaf, werd in de 16de eeuw door de Lutheranen zelven nog niet voor een geestverwant gehouden: er moest nog iets bij, waardoor alle mogelijkheid van eene opvatting in Gereformeerden zin volkomen werd uitgesloten. En wat deden nu die Leidsche Gereformeerden? Zij handelden naar den raad van Calvijn, en gaven ook eene bijvoeging, maar dan deze: »de Confessie van Augsburg", nl. »de oprechte," d. i. de echte, gelijk die door haren oorspronkelijken opsteller, Melanchthon, in 1540 het laatst geredigeerd was, met eene kleine Calvinistische wijziging juist in het artikel over het Avondmaal (welke redactie ook in Duitschland